

OBITELJSKE PRILIKE MALOLJETNIKA KAO SADRŽAJ I KAO INDIKATOR USPJEŠNOSTI ODGOJNE MJERE "POJAČANA BRIGA I NADZOR"¹

Dejana Tasić

Originalni znanstveni članak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet za defektologiju

UDK: 343.9
Primljeno: 28.09.1992.

Sažetak

Svrha je ovog rada istražiti relacije sadržaja i indikatora uspješnosti odgojne mjere koje se vežu uz obiteljske prilike probanada.

Istraživanje je izvršeno na uzorku od 158 ispitanika kojima je izrečena odgojna mjera "pojačana briga i nadzor" na području grada Zagreba. Analizira se samo prva od moguće tri godine socijalnopedagoškog rada na izvršenju mjere.

Obiteljske prilike kao sadržaj rada definirane su sistemom od 40 varijabli koje opisuju prostor strukture obitelji ispitanika, njenog socijalno-ekonomskog statusa, interpersonalnih odnosa unutar obitelji, prisutnost poremećaja u ponašanju kod članova, te kontakata voditelja odgojne mjere s članovima obitelji. Faktorizacijom ovog prostora (program PCOMPA, uz primjenu kose orthoblique solucije) dobiveno je osam orthoblique faktora koji su korišteni u daljnjoj obradi.

Obiteljske prilike, kao indikator uspješnosti odgojne mjere, opisane su sistemom od devet varijabli, a pokrivaju prostor strukture obitelji nekadašnjeg probanda, njenog socijalnoekonomskog statusa i interpersonalnih odnosa unutar obitelji.

Relacije između osam faktora sadržaja i devet varijabli indikatora uspješnosti mjere utvrđene su metodom kanoničke analize kovarijanci, sadržanom u programu QCCR. Dobivena su dva para kvazikanoničkih faktora osrednje povezanosti. Prvu kanoničku dimenziju i u prostoru sadržaja i u prostoru indikatora uspješnosti odgojne mjere tvori socijalnoekonomski status obitelji ispitanika pri čemu je korelacija među njima pozitivna.

Drugu kanoničku dimenziju u prostoru sadržaja PBiN-a čine poremećaji u interpersonalnim odnosima unutar obitelji i kontakti voditelja mjere s članovima obitelji ispitanika i to tako da jaču izraženost tih poremećaja prati manji broj kontakata voditelja mjere i članova obitelji. U prostoru indikatora uspješnosti mjere drugu kanoničku dimenziju tvori formiranje vlastite obitelji bivših probanada. U ovom je slučaju povezanost takva da se, uz prisustvo poremećaja u interpersonalnim odnosima u obitelji ispitanika, veže brže formiranje vlastite obitelji bivših probanada.

KLJUČNE RIJEČI: obitelj probanda, pojačana briga i nadzor, kanonička analiza varijance

R¹

UVOD

Odgojna mjera "pojačana briga i nadzor" još od njenog uvođenja u registar odgojnih mjera Krivičnog zakona Republike Hrvatske zaokuplja pažnju mnogih stručnjaka koji se s

različitih aspekata bave odgojem i preodgojem maloljetnih počinitelja krivičnih djela. Svi oni daju svoj doprinos spoznavanju onih modela provođenja ove mjere koji dovode do bržeg i kvalitetnijeg postizanja njene svrhe, odnosno osiguravanja odgoja, preodgoja i ispravnog razvoja maloljetnog počinitelja krivičnog djela,

1 Ovaj rad dio je znanstveno-istraživačkog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju - Maloljetni delinkventi u probaciji".

u ovom slučaju - probanda. Kako se radi o mjeri vaninstitucionalnog karaktera, dakle mjeri tokom čijeg provođenja maloljetnik ostaje u okrilju socijalne okoline koja je nekim svojim karakteristikama barem indirektno doprinjela manifestiranju delinkventnog ponašanja svog maloljetnog člana, provođenje "pojačane brige i nadzora" koje ne obuhvaća tu istu okolinu teško može postići svoj cilj.

Obitelj maloljetnika, kao njegova primarna sredina, pri tome ima vrlo važnu višestranu i nezamijenjivu ulogu. Naime, mnoga do sada provedena istraživanja već su pokazala da ona sudjeluje u formiranju poremećaja u ponašanju svojih članova što se u slučaju provođenja vaninstitucionalne odgojne mjere kao što je "pojačana briga i nadzor" ne bi smjelo zanemariti. Upravo ovdje leži razlog koji nas navodi da provođenje odgojne mjere "pojačana briga i nadzor" tretiramo kao oblik alternativnog tretmana. Riječ je o tretmanu čije se težište sa samog odgajnika i odgajatelja širi i na obitelj probanda pri čemu se ona javlja kao jedan od kriterija za odabir odgojne mjere, kao aktivni sudionik u izvršenju mjere te kao sadržaj mjere, odnosno kao socijalna struktura unutar koje bi se tokom provođenja mjere trebale isprovocirati određene promjene. U tom smislu se obitelj javlja i kao indikator uspješnosti same mjere.

Stavljanje maloljetnika pod "pojačanu brigu i nadzor" nadležne službe zakonodavac predviđa u slučaju kad "roditelji odnosno staratelji maloljetnika nisu u mogućnosti da sami dovoljno utječu na ispravan odgoj, ponašanje i ličnost maloljetnika" (čl. 14 st. 1 KZ RH). Pri tome sud osobito pažnju nužno mora pokloniti ispravnoj procjeni karakteristika obitelji maloljetnog delinkventa, odnosno on mora prosuditi da li ona sadrži dovoljno pedagoškog potencijala koji omogućuje efikasno postizanje svrhe PBiN-a. U tom smislu Singer (1969, str. 40) navodi:

"Ne smatram da se odgojna mjera može izreći samo tada, ako je okolina u kojoj maloljetnik živi - prvenstveno će se raditi o njegovoj obitelji

- spremna da surađuje s izvršiteljem odgojne mjere, da ga podupire i da mu bude oslonac. Tokom izvršenja odgojne mjere pojačanog nadzora valja odgovarajućim metodama djelovati i na porodicu maloljetnika, boriti se da ova mijenja svoje stavove i, ako to već nije slučaj, da postane uspješan saradnik izvršitelj pojačanog nadzora u odgoju maloljetnika, odnosno, ako ništa drugo, da barem ne ometa njegovu djelatnost. Kad se, međutim, radi o sredini takvog negativnog stava da je ograničenim mogućnostima, koje službi socijalne zaštite stoje u tu svrhu na raspolaganju, nije moguće mijenjati, ne bi tu odgojnu mjeru bilo uputno izricati."

Aktivno sudjelovanje obitelji maloljetnika u samom provođenju ovakve odgojne mjere deklarativno je određeno i u Krivičnom zakonu Republike Hrvatske čime zakonodavac ovom dijelu "pojačane brige i nadzora" daje zasluženu važnost. U čl. 14 st. 4 KZ RH stoji:

"Kad izrekne ovu mjeru sud može roditeljima ili starateljima dati posebne upute i naložiti im određene dužnosti u pogledu mjera koje treba poduzeti za odgoj, obrazovanje ili radno osposobljavanje, liječenje maloljetnika i za otklanjanje štetnih utjecaja na njega. Sud će u tom slučaju roditelje ili staratelje posebno upozoriti na njegove dužnosti i obaveze kao i na posljedice njegovog neizvršavanja."

Ova komponenta "pojačane brige i nadzora" ima evidentan značaj kako u deklarativnom, tako i u stvarnom, odnosno njenom praktičnom dijelu. Naime, bez obzira na stupanj sudjelovanja obitelji probanda u formiranju njegovog delinkventnog ponašanja, ona biva neizostavan dio odgojne mjere bilo kao objekt, bilo kao aktivan izvršitelj njenog programa.

"U dijelu programa preodgoja usmjerenom prema obitelji djeteta intervencije, koje su sastavni dio programa preodgoja, mogu se svrstati u dvije skupine: a) saniranje objektivnih problema kroz materijalnu pomoć, pomoć u školovanju djece i vođenju domaćinstva, pronalaženju zaposlenja, zaštiti prava i interesa, i dr. i b) neposredni rad s roditeljima i drugim članovima obitelji usmjeren na uspo-

stavljanje odnosa roditelj - dijete ili/i između braće i sestara, bolje razumijevanje problema djeteta, rješavanje nekih trenutnih konflikata, primjenu nekih disciplinskih mjera prema djeci, i dr." (S. Uzelac, 1990, str. 26). Na obitelj probanda može se djelovati i preko direktnog rada voditelja mjere sa samim probandom na način da voditelj dovodi šticećenika do nivoa kada on svjesno otklanja od sebe "djelovanje onih negativnih faktora kojima treba duže vrijeme da bi se eliminirali ili se uopće ne mogu posve otkloniti (npr. primitivnost roditelja, kronični alkoholizam...). On mora svoju porodicu razumijeti, zauzeti prema njoj pravilan stav te, uz pomoć voditelja, dizati svoj nivo iznad njezinoga i ne dozvoliti da ga ona vuče k sebi, na niže." (Đ. Prahin, 1969, str. 108). Uzimajući u obzir činjenicu da se odgojna mjera "pojačana briga i nadzor" izriče maloljetnicima čiji roditelji (odnosno staratelji) nisu u mogućnosti sami kvalitetno usmjeravati njegov razvoj te da upravo takvi roditelji nužno sudjeluju u kreiranju i provođenju programa mjere, postavlja se pitanje kakve obitelji su pogodne za izricanje ove mjere te raspoložemo li s dovoljno opsežnim i efikasnim pravnim, organizacijskim i stručnim instrumentarijem za pomoć i intervenciju društva u porodični odgoj probanada (A. Žižak, 1984). Stoga je i u opsežnom znanstveno-istraživačkom projektu "Evalucija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju - Maloljetni delinkventi u probaciji" ovom problemu posvećena posebna pažnja.

CILJ I ZADACI

Cilj ovog rada ogleda se u iznalaženju relacija između obiteljskih prilika maloljetnika - nekadašnjih probanada kao sadržaja odgojne mjere "pojačana briga i nadzor" i onih indikatora uspješnosti odgojne mjere koji se vežu uz obiteljske prilike probanada.

Suglasno s navedenim ciljem, parcijalni zadaci ovog istraživanja mogli bi se svesti na pokušaj definiranja karakteristika obitelji probanada

koje čine vjerojatnom uspješnu realizaciju cilja ove odgojne mjere te problematiziranje uvriježenih modela provođenja mjere obzirom na stupanj uključenosti obitelji probanda u njenu realizaciju. Pored toga, namjera nam je razmotriti potrebu za osmišljavanjem kvalitetnije i sadržajnije intervencije društva u obiteljski odgoj maloljetnih počinitelja krivičnih djela kojima je izrečena odgojna mjera "pojačana briga i nadzor".

HIPOTEZA

Istraživanjem je postavljena hipoteza prema kojoj će nakon završenog socijalnopedagoškog rada obiteljske prilike probanada biti transformirane u smislu doprinosa uspješnoj socijalnoj integraciji probanada.

METODE RADA

Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 158 ispitanika - nekadašnjih probanada oba spola kojima je u razdoblju od 1. 10. 1982. do 15. 1. 1985. godine u Općinskom i Okružnom sudu u Zagrebu izrečena odgojna mjera "pojačana briga i nadzor". Ispitivanjem je obuhvaćena samo prva od moguće tri godine socijalnopedagoškog rada na provođenju mjere.

Uzorak varijabli

Za potrebe ovog rada iz konteksta većeg znanstveno-istraživačkog projekta "Evalucija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju - Maloljetni delinkventi u probaciji" izolirana je grupa varijabli iz Anketnog lista za maloljetnike i Sintetičkog anketnog lista o toku i uspješnosti rada na izvršenju mjere koji su popunjavani tokom provođenja mjere, dakle u vremenskom periodu od 1982. do 1985. godine od strane centara za socijalnu skrb čiji su djelatnici provodili mjeru. Grupa varijabli je izolirana i iz Katamnestičkog anketnog lista o

uspješnosti odgojne mjere kojeg je popunjao isti centar za socijalnu skrb koji je u navedenom razdoblju provodio mjeru za svakog pojedinog ispitanika. Katamnestički podaci prikupljeni su tokom 1991. godine, nakon što je prošlo najmanje 3,5 godine od provođenja mjere.

Svi upotrebljeni anketni listovi konstruirani su na Odsjeku za socijalnu pedagogiju Fakulteta za defektologiju za potrebe istraživanja (Uzelac i dr.).

Ukupno je izolirano 49 varijabli, a sve se one odnose na različite aspekte obiteljskih prilika ispitanika. Varijable koje opisuju obiteljske prilike ispitanika prije provođenja odgojne mjere "pojačana briga i nadzor" čine sadržaj mjere, a pokrivaju prostor strukture obitelji, njenog socioekonomskog statusa, interpersonalnih odnosa unutar obitelji i prisustvo poremećaja u ponašanju kod njenih članova. Naime, višekratno je znanstveno dokazano da upravo unutar ovih aspekata obiteljskog života često nalazimo korijene kasnijeg delinkventnog ponašanja mladih. Tako su na primjer, uspoređujući 500 maloljetnika kriminalnih povratnika u dobi od 14 i pol godina sa skupinom od 500 nedelinkventnih maloljetnika jednake socioekonomske, rasne i etičke strukture, te inteligencije i dobi s područja Bostona, Glucke i Glucke u svom istraživanju (Unraveling juvenile Delinquency 1950) utvrdili da su obitelji delinkventnih maloljetnika znatno više opterećene nizom negativnih okolnosti, te da je funkcija obitelji kod njih znatno poremećena (prema Singer i Mikšaj-Todorović, 1989). Na uzorku od 880 djece i maloljetnika - počinitelja krivičnih djela iz Zagreba, Uzelac i Poldrugač (1980) nalaze da je kvaliteta međuljudskih odnosa u obitelji maloljetnih delinkvenata na području Zagreba znatno gora kod ispitanika čije obitelji imaju ispodprosječni ekonomski i stambeni standard nego u onih gdje je taj standard iznad prosjeka. Ovakav izbor varijabli podupiru i mnoga druga istraživanja (Bašić, 1982., Dobrenić, Poldrugač, Singer, 1975., Jašović, 1971., Križ, 1980.). Radi se o slijedećim varijablama:

1. S kim maloljetnik živi SKIMZI
2. S koliko osoba maloljetnik živi u domaćinstvu SKOLIK
3. Bračni status maloljetnika BRACNI
4. Da li su roditelji maloljetnika živi RODZIV
5. Položaj djeteta u porodici POLDJE
6. Koliko maloljetnik ima braće i sestara BRASES
7. Da li roditelji maloljetnika žive zajedno RODZAJ
8. Školska sprema oca SKOOCA
9. Školska sprema majke SKOMAJ
10. Zaposlenost roditelja ZAPOSR
11. Gdje su roditelji zaposleni GDJERA
12. Da li je otac radio izvan zemlje OTAIZV
13. Da li je majka radila izvan zemlje MAJIZV
14. Stambeni standard maloljetnika STANMA
15. Gdje stanuje porodica GDJEST
16. Ekonomski status sredine u kojoj je maloljetnik odrastao EKOSTA
17. Da li su odnosi u porodici poremećeni OD-NOSI
18. Svađe u porodici SVADJE
19. Fizičko razračunavanje u porodici FIZIKA
20. Otac alkoholičar OTACAL
21. Drugi članovi porodice alkoholičari DRUALK
22. Skitnja u porodici SKIPOR
23. Nerad u porodici NERPOR
24. Promiskuitet u porodici PROMPO
25. Prostitucija u porodici PROSPO
26. Delinkvencija u porodici DELPOR
27. Socijalno-zaštitne intervencije prema obitelji SOCPOR
28. Evidentiranost porodice u službi socijalne zaštite EVIPOR
29. Vrijeme prve evidencije VRIJEM
30. Pomoć porodici ili drugim članovima pri zapošljavanju POMDRU
31. Materijalna pomoć porodici MATPOM
32. Intenzitet socijalno-zaštitne intervencije INTSOC

Slijedeće varijable također čine grupu varijabli koje opisuju obiteljske prilike maloljetnika kao

sadržaj "pojačane brige i nadzora", a mjere načine postupanja voditelja PBiN-a prema članovima obitelji probanada obzirom na naprijed navedene karakteristike. To su:

33. Navedite kojim redom je voditelj "ušao" u porodicu maloljetnika REDUPO
34. Što je bio osnovni problem koji je u prvom mjesecu rada na provođenju odgojne mjere najviše okupirao voditelja OSNPRO
35. Broj susreta s ocem u prvom mjesecu rada na provođenju odgojne mjere PRMJOC
36. Broj susreta s majkom u prvom mjesecu rada na provođenju odgojne mjere PRMJMA
37. Broj susreta s ostalim ukućanima u prvom mjesecu rada na provođenju odgojne mjere PRMJOU
38. Broj susreta s ocem od početka drugog do kraja dvanaestog mjeseca rada na provođenju odgojne mjere PRGOOC
39. Broj susreta s majkom od početka drugog do kraja dvanaestog mjeseca rada na provođenju odgojne mjere PRGOMA
40. Broj susreta s ostalim ukućanima od početka drugog do kraja dvanaestog mjeseca rada na provođenju odgojne mjere PRGOOU

Obiteljske prilike nekadašnjih probanada kao i indikator uspješnosti odgojne mjere definirane su varijablama koje opisuju strukturu, socio-ekonomski status i kvalitetu međuljudskih odnosa obitelji ispitanika koje su bile aktuelne u vrijeme katamnestičkog ispitivanja, dakle nakon što je prošlo najmanje 3,5 godine od provođenja mjere. Smatramo da je to vremensko razdoblje relevantno za razmatranje dugotrajnijih efekata mjere. Varijable su sljedeće:

41. Ekonomske prilike uže sredine ispitanika EKOPRI
42. Stambene prilike uže sredine ispitanika STAPRI
43. Brak ispitanika BRAK
44. Vlastita djeca VLADJE
45. Djeca partnera s kojim živi DJEPAR
46. S kime pretežno živi KIMEZI
47. Kvalitet međuljudskih odnosa uže sredine ispitanika KVALIT
48. Promjene mjesta stanovanja PROSTA
49. Odnos ispitanika prema članovima porodice u usporedbi s razdobljem prije PBiN-a ODPOR

Obrada informacija

Varijable koje opisuju obiteljske prilike ispitanika kao sadržaj odgojne mjere su faktorizirane, a faktori su izolirani metodom komponentne analize, programom PCOMPA, uz kriterij ekstrakcije PB. Relacije između izoliranih faktora i varijabli koje opisuju obiteljske prilike ispitanika u smislu indikatora uspješnosti mjere utvrđene su metodom kanoničke analize kovarijanci, sadržane u programu QCCR.

REZULTATI I DISKUSIJA

Obiteljske prilike maloljetnika kao sadržaj odgojne mjere

Iz sistema od 49 manifestnih varijabli, obiteljskih prilika ispitanika - sadržaja odgojne mjere, metodom komponentne analize (program PCOMPA, uz primjenu kose orthoblique solucije, kriterij PB) ekstrahirano je 8 orthoblique faktora (Tabela 1).

Tabela 1.:
EIGENVALUES (HOTELLING)

I	LAMBDA	PARTOFCOMMON	ACCUMULATED
1	7.54214	.18855	.18855
2	3.60825	.09021	.27876

nastavak Tabele 1.

I	LAMBDA	PART OF COMMON	ACCUMULATED	LAST COUNTED EIGENVALUE
3	2.96257	.07406	.352282	
4	2.49423	.06236	.41518	
5	2.28348	.05709	.47227	
6	1.67921	.04198	.56065	
7	1.42159	.03554	.59619	

Sadržaj izoliranih faktora te njihovo imenovanje izvršeno je na temelju uvida u matricu sklopa (Tabela 2), matricu strukture (Tabela 3) i matricu korelacija među faktorima (Tabela 4).

Tabela 2.:

MATRICA SKLOPA - KOSO LATENTNO RJEŠENJE

	OBQ 1	OBQ 2	OBQ 3	OBQ 4	OBQ 5	OBQ 6	OBQ 7	OBQ 8
SKIMZI	.0596	.6240	.4949	-.0784	-.0543	.0819	.0344	-.0647
SKOLIK	-.1234	.3142	-.4940	.3194	.1481	.0656	-.0343	-.1911
BRACNI	.0817	-.1847	.4246	.2549	-.0731	.1950	-.0507	-.0763
RODZIV	.1981	.4801	.0017	.0345	-.4416	-.1810	.1660	.1910
POLDJE	-.1226	-.0580	-.2481	.3990	-.1327	.0434	.2990	.1425
BRASES	-.1264	.1915	-.3440	.5497	-.0086	.0612	.0732	-.2440
RODZAJ	.0971	.4063	.6830	-.1438	-.0323	-.0043	.0811	-.0740
SKOOCA	-.0030	-.0727	.0696	.7591	.0846	-.1350	-.0382	-.0371
SKOMAJ	-.0413	-.0660	-.1659	.8188	-.1215	-.1567	.0337	.1548
ZAPOSER	.2577	.0871	-.0237	.3377	-.2677	-.0000	.5266	.0668
GDJERA	.1466	.0349	.0198	.2417	-.2649	.0086	.5526	-.1082
OTAIZV	-.3327	-.1145	.3592	-.0597	.2569	-.2285	.7499	-.0892
MAJIZV	-.0066	.0465	-.1122	-.3494	.1642	-.0716	.7293	.0005
STANMA	.1500	.0175	.2888	.6342	.2397	-.0272	-.2320	-.2020
GDJEST	.1146	-.2057	.5616	-.1249	.0184	-.1211	-.2196	-.2055
EKOSTA	.1251	.0272	.2374	.6733	.1983	.0376	-.1345	-.1230
ODNOSI	.1213	.0552	.0357	-.0658	.7955	.0480	.0988	-.0081
SVADJE	.1407	.0006	-.0849	-.0159	.7033	.0090	.0208	.0328
FIZIKA	-.1610	-.0566	.0099	.1675	.7494	-.0920	.1841	.1038
OTACAL	.1486	.0491	-.1551	.1437	.5953	-.0438	-.0980	.3117
DRUALK	.0550	.1768	.1048	-.1029	.2784	.4104	.0858	-.0858
SKIPOR	.2243	.0779	-.1240	-.0566	.0086	.6954	.0028	.0787
NERPOR	.0881	-.0532	-.1439	.2018	.0307	.3784	.3348	.0116
PROMPO	-.2282	-.0068	.1578	-.0750	.1465	.7396	-.0430	-.1194
PROSPO	-.0727	-.0599	.0231	-.0335	-.1051	.9158	-.1745	.0668
DELPOR	.0866	.0306	-.1181	-.0530	-.0030	.4962	.2757	-.0895
SOCPOR	.8693	.0448	.0008	.0485	.0435	-.1129	.0425	-.0032

EVIPOR

nastavak Tabele 2.

	OBQ 1	OBQ2	OBQ3	OBQ4	OBQ5	OBQ6	OBQ7	OBQ8
EVIPOR	.8377	.0489	.0318	.0310	.0877	.0061	-.0317	.0322
VRIJEM	.8735	.0035	.0021	-.0727	.1380	-.0584	-.2149	-.0451
POMDRU	.3092	-.1654	-.0901	.1134	-.0355	.3389	.4130	.0304
MATPOM	.5878	-.0899	.0390	.3247	-.1437	.1022	.0637	-.0493
INTSOC	.8583	-.0236	-.0064	-.0433	-.0750	.0357	.0099	.0645
REDUPO	-.4269	.3184	.0055	.4169	.0783	.0976	-.1504	.0052
OSNPRO	.1057	.1844	-.0555	-.2903	.2581	-.1939	.1842	-.3180
PRMJOC	-.2738	-.0336	.6070	.3122	-.0174	.1263	.0815	.2588
PRMJMA	-.1680	.7422	-.1081	.0273	.0106	.0948	-.0996	.0374
PRMJOU	-.0363	.0496	.0627	.0353	.0905	.0048	-.0360	.8260
PRGOOC	-.0401	-.0415	.7282	.1576	-.0238	.0340	.1763	.1462
PRGOMA	.0775	.8603	-.0432	-.0220	.0478	-.0453	-.0152	.0455
PRGOOU	.0620	.0133	-.0084	-.0980	.0131	.0087	-.0109	.8034

Tabela 3.:

MATRICA STRUKTURE - KOSO LATENTNO RJEŠENJE

	OBQ 1	OBQ2	OBQ3	OBQ4	OBQ5	OBQ6	OBQ7	OBQ8
SKIMZI	.1570	.7386	.6334	.0694	-.1017	.1820	.2697	-.0839
SKOLIK	-.0436	.2674	-.4828	.3122	.2368	.2036	.0602	-.2915
BRACNI	.3166	-.0536	.4204	.3360	-.0244	.2706	.1378	-.0528
RODZIV	.0834	.4812	.2420	.0666	-.4013	-.1167	.1965	.1371
POLDJE	.0615	-.0086	-.1758	.3949	.0068	.1661	.3033	.0845
BRASES	.0830	.2274	-.3119	.5418	.1199	.2710	.2042	-.3321
RODZAJ	.2042	.5509	.7833	.0007	-.1146	.0883	.2685	-.0365
SKOOCA	.2941	-.0065	.0792	.7183	.1751	.1101	.1411	-.0253
SKOMAJ	.1833	-.0437	-.0993	.7159	.0127	.0356	.1273	.1315
ZAPOSR	.4975	.2233	.1997	.5500	-.0500	.3144	.6735	-.0097
GDJERA	.3805	.1955	.1852	.4231	-.0948	.2887	.6435	-.1656
OTAIZV	-.0350	.0922	.3326	.0046	.1971	-.0253	.6254	-.0034
MAJIZV	.0823	.1352	-.0310	-.1412	.2221	.1093	.6230	-.0243
STANMA	.4614	.0922	.2736	.6942	.3025	.2408	.0907	-.1808
GDJEST	.0931	-.1508	.4705	-.1499	-.1147	-.1712	-.1980	-.0882
EKOSTA	.4797	.1249	.2541	.7581	.3021	.3214	.1961	-.1255
ODNOSI	.3428	.0715	-.0138	.1796	.8354	.2911	.2922	-.0049
SVADJE	.2935	-.0268	-.1352	.1714	.7516	.2088	.1718	.0311
FIZIKA	.1169	-.0289	-.0790	.2499	.7540	.1190	.2590	.1415

nastavak Tabele 3.

	OBQ 1	OBQ2	OBQ3	OBQ4	OBQ5	OBQ6	OBQ7	OBQ8
OTACAL	.2502	-.0350	-.1572	.2535	.6580	.1024	.0487	.3012
DRUALK	.2691	.2624	.1269	.1528	.3630	.5285	.3257	-.1528
SKIPOR	.3983	.1266	-.0325	.2562	.2275	.7471	.2980	-.0688
NERPOR	.3830	.0561	-.0576	.4438	.2509	.5819	.5231	-.0916
PROMPO	.0464	.1149	.0853	.0941	.2150	.6826	.1736	-.1941
PROSPO	.1310	.0165	.0148	.1518	.0486	.7789	.0808	-.0600
DELPOR	.2854	.1297	-.0483	-.1870	.1746	.6083	.4455	-.2034
SOCPOR	.8769	.0339	.2000	.3978	.2436	.2181	.3234	-.0502
EVIPOR	.8674	.0379	.2142	.3931	.2883	.3012	.3870	-.0228
VRIJEM	.7895	-.0648	.1288	.2374	.2845	.1685	.0618	-.0764
POMDRU	.5762	-.0460	.0384	.4365	.3333	.5834	.6083	-.0659
MATPOM	.7553	-.0233	.1963	.5888	.0864	.3852	.3517	-.1115
INTSOC	.8315	-.0380	.1932	.3080	.1368	.2756	.2731	.0020
REDUPO	-.2560	.3444	-.0275	.2740	.0416	.0956	-.0575	-.0197
OSNPRO	.0525	.1864	-.0620	-.1820	.2144	-.0557	.1606	-.3094
PRMJOC	.0354	.1290	.6123	.2852	-.0525	.1336	.1990	.3168
PRMJMA	-.1911	.7123	-.0059	.0264	-.0164	.1016	.0274	-.0494
PRMJOU	-.0522	-.0246	.1504	.0042	.0980	-.1126	-.0417	.8333
PRGOOC	.2389	.1470	.7729	.2357	-.0531	.1213	.3182	.2203
PRGOMA	.0211	.8280	.1367	.0649	.0333	.0300	.1552	-.0322
PRGOOU	-.0320	-.0802	.0958	-.1014	.0341	-.1311	-.0521	.8003

Tabela 4.:
MATRICA KORELACIJA

	OBQ 1	OBQ 2	OBQ 3	OBQ 4	OBQ 5	OBQ 6	OBQ 7	OBQ 8
OBQ 1	1.0000	-.0119	.2180	.4149	.2421	.3274	.3726	-.0668
OBQ 2		1.0000	.1981	.0992	-.0137	.1278	.2153	-.0995
OBQ 3			1.0000	.0661	-.1247	.0317	.1635	.1216
OBQ 4				1.0000	.1806	.3178	.2835	-.0397
OBQ 5					1.0000	.2267	.1721	.0284
OBQ 6						1.0000	.3490	-.1611
OBQ 7							1.0000	-.0508
OBQ 8								1.0000

Sadržaj izoliranih faktora te njihovo imenovanje izvršeno je na temelju uvida u matricu sklopa (Talela 2), matricu strukture (Tabela 3) i matricu korelacija među faktorima (Tabela 4).

Kako se čestice koje čine prvi faktor pretežno odnose na intervencije službe socijalne zaštite, on je nazvan faktorom socijalnozaštitnih intervencija prema obitelji. Naime, i iz matrice sklopa i iz matrice strukture proizlazi da se prvi faktor sastoji od varijabli SOCPOR (.8693 i .8769), EVIPOR (.8377 i .8674), INTSOC (.8583 i .8315), VRIJEM (.8735 i .7895) i MAT-POM (.8583 i .7553) i to, obzirom na pozitivne vrijednosti i raspored kategorija varijabli, na način da veći rezultat ispitanika na pojedinim varijablama ovog faktora znači odsustvo socijalnozaštitnih intervencija prema obitelji ispitanika, a time i evidentiranosti obitelji u službi socijalne zaštite.

Drugi faktor, faktor kontakata voditelja odgojne mjere s majkom ispitanika vezanih uz strukturalnu cjelovitost obitelji, čine varijable PRGOMA (.8603 i .8280), SKIMZI (.6240 i .7386), PRMJMA (.8603 i .7123), i RODZIV (.4801 i .4812). Dakle, češće kontaktiranje voditelja odgojne mjere s majkom maloljetnika veže se uz strukturalno cjelovite obitelji dok su u obiteljima koje nisu strukturalno cjelovite ti kontakti znatno rijedi.

Strukturu trećeg faktora također čine varijable koje govore o kvantiteti kontakata voditelja mjere s očevima ispitanika. Radi se o varijablama RODZAJ (.6830 i .7833), PRGOOC (.6070 i .7729), PRMJOC (.6070 i .6123) i GDJEST (.5616 i .4705). Predznaci koeficijenta varijabli koje definiraju treći faktor pokazuju da voditelji odgojne mjere češće kontaktiraju s očevima onih ispitanika koji žive u strukturalno cjelovitim obiteljima, a znatno rijede s očevima ispitanika koji potiču iz strukturalno deficitarnih obitelji. Nazvali smo ga faktorom kontakata voditelja odgojne mjere s ocem ispitanika vezanih uz strukturalnu cjelovitost obitelji.

Četvrti se faktor u najvećoj mjeri artikulira oko varijabli koje govore o socijalno-ekonomskom statusu obitelji bivših probanada. Ovdje

nalazimo visoke vrijednosti varijabli EKOSTA (.6733 i .7581), SKOOCA (.7591 i .7183), SKOMAJ (.8188 i .7159) i STANMA (.6342 i .6942). Način njihove povezanosti kao i raspored njihovih kategorija govori da se uz viši obrazovni status roditelja ispitanika veže povoljniji ekonomski, a time i stambeni standard maloljetnika dok se uz niži obrazovni status njegovih roditelja vežu lošije ekonomske i stambene prilike kako samog probanda, tako i njegove cjelokupne obitelji. Ovaj faktor je imenovan kao faktor socioekonomskog statusa obitelji.

Čestice petog faktora odnose se na interpersonalne odnose među članovima obitelji probanada. Sazan je od varijabli ODNOSI (.7955 i .8354), FIZIKA (.7494 i .7540), SVADJE (.7033 i .7516) i varijable OTACAL (.5959 i .6580). Struktura ovog faktora govori da očevi obitelji ispitanika čiji odnosi nisu poremećeni i u kojima nema svađa ni fizičkog razračunavanja uglavnom nisu skloni konzumiranju pretjeranih količina alkoholnih pića, dok se očevi - alkoholičari pretežno nalaze u obiteljima koje imaju navedene osobine. Stoga je ovaj faktor nazvan faktorom poremećenosti interpersonalnih odnosa unutar obitelji.

Različiti oblici poremećaja u ponašanju članova obitelji probanada sadržaj su šestog orthoblique faktora. U najvećoj ga mjeri tvore varijable PROSPO (.9158 i .7789), SKIPOR (.6954 i .7941), PROMPO (.7396 i .6826), DELPOR (.4962 i .6083), NERPOR (.3784 i .5819) te DRUALK (.4104 i .5285). Dotične su varijable povezane na način da viši rezultat ispitanika na pojedinačnim varijablama znači odsustvo poremećaja dok njihovo prisustvo razotkriva niži rezultat. U svakom slučaju, radi se o faktorima poremećaja u ponašanju članova obitelji probanada.

Sedmi smo faktor imenovali kao faktor zaposlenosti članova obitelji probanda. Njega, naime, uglavnom definiraju varijable ZAPOS (.5266 i .6735), GDJERA (.5526 i .6435), OTAIZV (.7499 i .6254), MAJIZV (.7293 i .6230) te POMDRU (.4130 i .6083). Pri tome viši rezultati na ovim varijablama naznačuju obitelji u

kojima oba roditelja rade u zemlji, a ne u inozemstvu i pri zapošljavanju nisu koristili pomoć voditelja mjere ili drugih društvenih institucija. Naravno, niže vrijednosti na navedenim česticama govore o obiteljima sa dijametralno suprotnim osobinama.

Posljednji, osmi faktor, iako nije osobito jasno definiran, je relativno najviše karakteriziran varijablama PRMJOU (.8260 i .8333) i PRGOOU (.8034 i .8003). Kako obje varijable govore o kvantiteti susreta voditelja odgojne mjere s ostalim ukućanima probanda (što isključuje njihove očeve i majke) tokom prvog mjeseca i prve godine rada na provođenju mjere, faktor je imenovan kao faktor kontaktiranja voditelja odgojne mjere s članovima obitelji probanada. Pri tome viši rezultat znači češće, a niži rijeđe kontakte voditelja s ukućanima ispitanika.

Uvidom u Tabelu 4. nalazimo da je korelacija između ekstrahiranih faktora relativno niska što nam dozvoljava tretiranje svakog pojedinog faktora kao odvojene cjeline koja pokriva točno određen prostor relativno neovisno o drugim faktorima.

Bašić (1990), analizirajući strukturu obiteljskih prilika maloljetnika koji svojim velikim dijelom sačinjavaju uzorak ovog rada (N = 177) na samom početku provođenja mjere, također primjenjujući metodu komponentne analize nalazi 6 značajnih orthoblique faktora (visok socioekonomski status malih porodica, potpunost porodice, odsustvo poremećenih odnosa u porodici, odsustvo asocijalnih i antisocijalnih pojava u porodici, niski socioekonomski status porodice i odsustvo društvene pomoći porodici). Gledano taksonomski, sudovi su odgojnu mjeru "pojačana briga i nadzor" uglavnom izicali maloljetnicima čije obitelji po svojim socioekonomskim, strukturalnim i drugim socijalnim osobinama daju dovoljno čvrste polazne temelje za uspješnu realizaciju ove odgojne mjere, s izuzetkom obitelji koje strukturiraju 5. faktor, a koje su opterećene svakodnevnim brigama oko zadovoljavanja osnovnih materijalnih, ali i obrazovno-kulturnih potreba svojih članova. Kako su sve one ipak nagnale sud na izricanje

dugotrajnije odgojne mjere (a ne, npr. sudskog ukora), nameće se potreba praćenja suptilnijih, intimnijih, subjektivnih okolnosti i eventualnih komunikacijskih smetnji u porodici koje su često važnije za socijalizaciju djece od objektivno dobro aspektiranih okolnosti života maloljetnih počinitelja krivičnih djela te razrada modela rada s porodicama, stvaranje uvjeta za provođenje tih modela u okviru odgojne mjere PBiN, a sve prema nekim specifičnostima koje karakteriziraju pojedine skupine porodica.

OBITELJSKE PRILIKE MALOLJETNIKA KAO INDIKATOR USPJEŠNOSTI ODGOJNE MJERE "POJAČANA BRIGA I NADZOR"

Obiteljske prilike nekadašnjih probanada, mjerene nakon proteka najmanje 3,5, a najviše 5 godina od isteka odgojne mjere "pojačane brige i nadzora", dobar su indikator njene uspješnosti. Naime, usprkos nekih relativno stalnih i, s aspekta kvantitete i kvalitete metoda i sredstava koji u tu svrhu službi socijalne skrbi stoje na raspolaganju, teško promjenjivih karakteristika obitelji probanada (socioekonomski status, prisutnost sociopatoloških oblika ponašanja kod članova obitelji i sl.), postoje komponente obiteljskog života čije su karakteristike značajne za proces socijalizacije samog probanda, a po svojoj prirodi mogu i moraju biti predmet voditeljeve pažnje tokom provođenja mjere. Potonje se osobito odnosi na kvalitetu interpersonalnih odnosa među članovima obitelji, kao i na stavove roditelja u odgojnom postupanju prema probandima. Ovu pretpostavku potvrđuju mnoga do sada provedena istraživanja koja ispituju važnost socioekonomskog statusa i cjelovitosti obitelji za pojavu delinkvencije, a iz čijih rezultata proizlazi da su obje ove karakteristike tek rizični faktori razvoja delinkventnog ponašanja koje treba promatrati u interakciji s nizom mikro i makro socijalnih faktora, te s nekim drugim aspektima obiteljskog života kao što su karakteristike članova obitelji i samog maloljetnika,

specifičnosti odgojnih metoda, kvaliteta odnosa unutar obitelji i slično (Ajduković, 1990). Potsjetimo li se na zakonsku odredbu po kojoj će se odgojna mjera PBiN izreći onim maloljetnim počiniteljima krivičnih djela čiji roditelji nisu u mogućnosti "da sami dovoljno utječu na ispravan odgoj, ponašanje i ličnost maloljetnika" (KZ RH, čl. 14), potreba angažmana svakog voditelja mjere na ovom sadržaju "pojačane brige i nadzora" postaje nedvojbeno.

Obzirom na strukturu i opseg ispitivanih varijabli koje u ovom radu pokrivaju prostor obiteljskih prilika maloljetnika kao indikatora uspješnosti odgojne mjere (set od 9 katamnestičkih varijabli), ovom prilikom možemo razmotriti samo neke, za odgoj i preodgoj probanada relevantne karakteristike obitelji. Pogledajmo distribuciju ispitanika po pojedinim varijablama:

1. Ekonomske prilike uže sredine ispitanika (EKOPRI)
 - a) izuzetno nepovoljne - 11 ili 7,0% ispitanika
 - b) nepovoljne - 30 ili 19,0% ispitanika
 - c) osrednje - 55 ili 34,8% ispitanika
 - d) povoljne - 56 ili 35,4% ispitanika
 - e) izuzetno povoljne - 6 ili 3,8% ispitanika
2. Stambene prilike uže sredine ispitanika (STAPRI)
 - a) izuzetno nepovoljne - 14 ili 8,9% ispitanika
 - b) nepovoljne - 17 ili 10,8% ispitanika
 - c) osrednje - 45 ili 28,5% ispitanika
 - d) povoljne - 73 ili 46,2% ispitanika
 - e) izuzetno povoljne - 9 ili 5,7% ispitanika
3. Brak ispitanika (BRAK)
 - a) razveden - 3 ili 1,9% ispitanika
 - b) udovac - 0 ili 0,0% ispitanika
 - c) neoženjen - 99 ili 62,7% ispitanika
 - d) živi u vanbračnoj zajednici - 4 ili 2,5% ispitanika
 - e) živi u braku - 52 ili 32,9% ispitanika
4. Vlastita djeca (VLADJE)
 - a) nema djece - 112 ili 70,9% ispitanika
 - b) ima jedno dijete - 37 ili 23,4% ispitanika
 - c) ima dvoje djece - 6 ili 3,8% ispitanika
 - d) ima troje ili više djece - 3 ili 1,9% ispitanika
5. Djeca partnera s kojim živi (DJEPAR)
 - a) nema djece - 147 ili 93,0% ispitanika
 - b) ima jedno dijete - 8 ili 5,1% ispitanika
 - c) ima dvoje djece - 3 ili 1,9% ispitanika
 - c) ima troje ili više djece - 0 ili 0,0% ispitanika
6. S kime pretežno živi
 - a) u penalnoj ustanovi - 1 ili 0,6% ispitanika
 - b) sam - 12 ili 7,6% ispitanika
 - c) s roditeljima ili s rodbinom - 93 ili 59,4% ispitanika
 - d) osnovao vlastitu obitelj - 52 ili 32,2% ispitanika
7. Kvalitet međuljudskih odnosa uže sredine (KVALIT)
 - a) izuzetno poremećeni - 9 ili 5,7% ispitanika
 - b) donekle poremećeni - 21 ili 13,3% ispitanika
 - c) osrednji - 18 ili 11,4% ispitanika
 - d) uglavnom povoljni - 84 ili 53,2% ispitanika
 - e) izuzetno povoljni - 19 ili 12,0% ispitanika
 - f) živi sam - 7 ili 4,4% ispitanika
8. Promjene mjesta stanovanja (PROSTA)
 - a) mijenjao mjesto stanovanja "na gore" - 11 ili 7,0% ispitanika
 - b) nije mijenjao mjesto stanovanja - 117 ili 74,0% ispitanika
 - c) mijenjao mjesto stanovanja "na bolje" - 30 ili 19,0% ispitanika
9. Odnos ispitanika prema članovima porodice u usporedbi s razdobljem prije PBiN-a (ODPOR)
 - a) odnos je lošiji nego prije - 10 ili 6,3% ispitanika
 - b) odnos je loš kao i prije - 22 ili 13,9% ispitanika
 - c) sada i prije odnos je zadovoljavajući - 45 ili 28,5% ispitanika
 - d) sada je odnos bolji nego prije - 81 ili 51,3% ispitanika

Inspekcijom prezentirane distribucije ispitanika uviđa se njihova relativno veća zastupljenost u kategorijama koje označavaju povoljnije obiteljske prilike. Taj nam podatak, između ostalog, ukazuje i na relativno konzistentne

kriterije sudaca za maloljetnike pri izricanju vaninstitucionalne odgojne mjere kao što je "pojačana briga i nadzor" kad se radi o procjenama karakteristika obitelji maloljetnika, a kao što smo već naglasili, tu će svakako u obzir doći oni maloljetnici za čiji odgoj postoji izvjesni oslonac i u vlastitoj obitelji.

Kako vrlo sličnu situaciju opažamo promatrajući obiteljske prilike maloljetnika označene kao sadržaj odgojne mjere, zanimljivo je razmotriti pitanje da li je provođenje odgojne mjere "pojačane brige i nadzora" uopće utjecalo, i ako je, na koji način, na obitelj kao jedno od vrlo važnih područja života maloljetnih izvršitelja krivičnih djela.

RELACIJE IZMEĐU OBITELJSKIH PRILIKA MALOLJETNIKA KAO SADRŽAJA I KAO INDIKATORA USPJEŠNOSTI ODGOJNE MJERE "POJAČANA BRIGA I NADZOR"

Radi sagledavanja relacija između obiteljskih prilika maloljetnika - nekadašnjih probanada kao sadržaja odgojne mjere "pojačana briga i nadzor" i onih indikatora njene uspješnosti koji se vežu uz te iste prilike, korištena je metoda

kanoničke analize kovarijanci, sadržane u programu QCCR. Pri tome se, u smislu oslikavanja obiteljskih prilika maloljetnika kao sadržaja mjere, razmatra osam ranije ekstrahiranih orthoblique faktora, dok se kao indikatori njene uspješnosti tretiraju prethodno objašnjene katamnestičke varijable koje opisuju aktualne obiteljske prilike nekadašnjih probanada. Dakle, promatra se veza između (1) faktora socijalnozaštitnih intervencija prema obitelji probanda, (2) faktora kontakata voditelja odgojne mjere s majkom ispitanika vezanih uz strukturalnu cjelovitost obitelji, (3) faktora kontakata voditelja odgojne mjere s ocem ispitanika vezanih uz strukturalnu cjelovitost obitelji, (4) faktora socioekonomskog statusa obitelji, (5) faktora poremećenosti interpersonalnih odnosa unutar obitelji, (6) faktora poremećaja u ponašanju članova obitelji probanada, (7) faktora zaposlenosti članova obitelji probanada i (8) faktora kontaktiranja voditelja odgojne mjere s članovima obitelji probanada s jedne, te katamnestičkih varijabli s druge strane.

Dobiveni rezultati prezentirani su u tabelama br. 5, 6, 7, 8, 9 i 10.

Iz tabela 5. i 6. proizlazi da su metodom kanoničke analize kovarijanci izolirana dva

Tabela 5.:
EIGENVALUES (HOTELLING)

	LAMBDA	PART OF COMMUN ACCUMULATED		
1	.86308	.66301	.66301	
2	.29553	.22702	.89004	LAST COUNTED EIGENVALUE

Tabela 6.:
QUASICANONICAL COVARIANCES

	KOVARIJANCE	KORELACIJE
FAC _{1,1}	.9290	.4915
FAC _{2,2}	.5436	.3362

Tabela 7.:

FIRST SET QUASICANONICAL FACTOR PATTERN

	FAC 1	FAC 2
OBQ 1	.7518	.2752
OBQ 2	-.0187	.2906
OBQ 3	.1210	.2628
OBQ 4	.8228	.0685
OBQ 5	.5672	-.6588
OBQ 6	.3847	.2086
OBQ 7	.4555	.0335
OBQ 8	-.0081	-.6573

Tabela 8.

FIRST SET QUASICANONICAL FACTOR STRUCTURE

	FAC 1	FAC 2
OBQ 1	.7744	.3369
OBQ 2	.0052	.2891
OBQ 3	.1425	.2719
OBQ 4	.8284	.1361
OBQ 5	.5131	-.6122
OBQ 6	.4018	.2402
OBQ 7	.4585	.0729
OBQ 8	-.0621	-.6579

Tabela 9.:

SECOND SET QUASICANONICAL FACTOR PATTERN

	FAC 1	FAC 2
EKOPRI	.9021	.1157
STAPRI	.8717	.0402
BRAK	.0130	.8671
VLADJE	-.1025	.8620
DJEPAR	-.2298	.4217
KIMEZI	.0057	.8598
KVALIT	.4747	-.1708
PROSTA	.3687	.2315
ODPOR	.4319	.2628

Tabela 10.:

FIRST SET QUASICANONICAL FACTOR STRUCTURE

	FAC 1	FAC 2
EKOPRI	.9059	.1454
STAPRI	.8750	.0689
BRAK	.0415	.8675
VLADJE	-.0742	.8587
DJEPAR	-.2159	.4141
KIMEZI	.0340	.8600
KVALIT	.4690	-.1552
PROSTA	.3763	-.2437
ODPOR	.4405	.2770

značajna para kvazikanoničkih faktora, osrednje, ali značajne povezanosti.

Inspekcijom tabela 7. i 8. uviđamo da prvu kanoničku dimenziju u prostoru obiteljskih prilika maloljetnika kao sadržaja odgojne mjere u najvećoj mjeri tvore OBQ 4 (.8228 i .8284) i OBQ 1 (.7518 i .7744). Kako strukturu oba ova faktora čine socioekonomske prilike obitelji probanda (OBQ 1 - faktor socijalnozaštitnih intervencija prema obitelji i OBQ 4 - faktor socioekonomskog statusa obitelji probanda), ova kanonička dimenzija pokriva prostor socioekonomskog statusa obitelji ispitanika. Iz seta varijabli koje opisuju obiteljske prilike ispitanika kao indikatora uspješnosti odgojne

mjere prvu kanoničku dimenziju relativno najviše definiraju varijable EKOPRI (.9021 i .9059) i STAPRI (.8717 i .8750), o čemu govore tabele 9. i 10. Pri tome se prva varijabla odnosi na ekonomske, a druga na stambene prilike obitelji ispitanika u vrijeme realizacije katamnestičkog ispitivanja. U oba slučaja viši rezultat na pojedinim varijablama upućuje na viši socioekonomski status obitelji.

Drugim riječima, prvi par kvazikanoničkih faktora i u prostoru sadržaja i u prostoru indikatora uspješnosti odgojne mjere čini socioekonomski status obitelji ispitanika. Kako je korelacija između prvog i drugog skupa varijabli pozitivna, nalazimo da su socioekonomske prilike

obitelji nekadašnjih probanada uglavnom ostale iste, odnosno da se one u periodima prije, za vrijeme i najmanje 3,5 godine nakon provođenja odgojne mjere nisu mijenjale ni u pozitivnom ni u negativnom smislu.

Promatramo li dobiveni rezultat u kontekstu utjecaja socioekonomskog statusa obitelji na javljanje delinkventnog ponašanja nekog njenog člana i razmotrimo li realne mogućnosti mijenjanja tog statusa, uviđamo da je on nužna i jedina moguća posljedica uvriježenog načina provođenja odgojne mjere "pojačana briga i nadzor". Iako socioekonomski status obitelji na kriminalno ponašanje maloljetnika može utjecati samo posredno, prilično je izvjesno da ga možemo tretirati kao dobrog pokazatelja uvjeta u kojima maloljetnik odrasta. Pri tome socioekonomski status obitelji determinira i širu društvenu sredinu u kojoj se maloljetnik razvija, druženje s određenim društvenim slojevima, visinu prihoda, društveni ugled i drugo, što je, pak, više ili manje u vezi s obilježjima ličnosti, oblicima ponašanja i načinima reagiranja članova obitelji. Gledano s aspekta provođenja odgojne mjere "pojačana briga i nadzor", socioekonomske karakteristike obitelji probanada za uspješnost mjere postaju relevantne upravo u navedenom smislu. Naime, roditelji koji su zabrinuti i opterećeni teškoćama materijalne prirode svojim maloljetnim članovima poklanjaju manje pažnje, istovremeno ih ograničavajući oskudnim objektivnim uvjetima za ispravan razvoj njihove ličnosti. U takvim okolnostima voditelju mjere najčešće ne preostaje mnogo prostora za intervencije koje bi postojeću situaciju transformirale u povoljnijem smjeru jer službe socijalne skrbi ekonomski ugroženim obiteljima uglavnom ne uspjevaju osigurati ekonomsku sigurnost, a voditelju mjere ne stoji na raspolaganju dovoljno široka skala metoda i tehnika kojima bi uspješno utjecao na ustaljene načine postupanja roditelja prema probandima. Drugim riječima, voditelj mjere, provodeći program "pojačane brige i nadzora", nije u mogućnosti efikasno utjecati na socioekonomski status obitelji probanda. Voditelju, dakle, preostaje

bavljenje njemu dostupnim područjima maloljetnikova života, dok ovaj dio odgojne mjere očito mora preuzeti šira društvena zajednica i njene institucije koje posjeduju stvarnu moć poboljšanja kvalitete života obitelji probanda.

Drugi je kvazikanonički faktor u prostoru obiteljskih prilika maloljetnika kao sadržaja odgojne mjere pretežno definiran faktorima OBQ 5 (-.6588 i -.6122) i OBQ 8 (-.6573 i -.6579) pri čemu je OBQ 5 faktor poremećenosti interpersonalnih odnosa unutar obitelji, a OBQ 8 faktor kontaktiranja voditelja odgojne mjere s članovima obitelji ispitanika (tabele 7. i 8.). Koeficijenti negativnog predznaka govore o vezi po kojoj su voditelji odgojne mjere češće kontaktirali sa članovima onih obitelji u kojima je poremećenost interpersonalnih odnosa slabije izražena, dok su ti kontakti u obiteljima s izrazito poremećenim međuljudskim odnosima bili znatno rjeđi. U prostoru obiteljskih prilika kao indikatora uspješnosti, drugu kanoničku dimenziju uglavnom tvore varijable BRAK (.8671 i .8675), VLADJE (.8620 i .8587) i KIMEZI (.8598 i .8600). Sve se one odnose na pitanje formiranja vlastite obitelji od strane ispitanika, odnosno odlasku ispitanika iz primarne socijalne sredine. Kako je korelacija između prvog i drugog seta varijabli od kojih je sazdan ovaj kanonički faktor negativna, radi se o vezi po kojoj ispitanici, čije su primarne obitelji bile opterećene poremećenim interpersonalnim odnosima unutar obitelji, u katamnestičkom periodu češće osnivaju vlastitu obitelj u usporedbi s ispitanicima u čijim obiteljima prevladavaju normalni međuljudski odnosi.

I ovaj podatak na određen način ukazuje na nedostatnost metoda i sredstava koje voditelju odgojne mjere "pojačana briga i nadzor" u svrhu utjecanja na obiteljske prilike maloljetnika stoje na raspolaganju. Možemo, naime, osnovano pretpostaviti da će osoba kojoj je povjereno provođenje mjere iskoristiti sve raspoložive mogućnosti koje bi je dovele do efikasnije realizacije ciljeva same mjere, a kako relacije pokazuju da se sa stupnjem poremećenosti interpersonalnih odnosa u

obitelji maloljetnika broj susreta voditelja mjere i njenih članova pada, očito je da sam voditelj nije iznašao dovoljno efikasan instrumentarij kojim bi poremećene interpersonalne odnose transformirao u odnose uzajamnog razumijevanja i uvažavanja. U tom se smislu postavlja pitanje adekvatnosti reagiranja šire društvene okoline koja bi, čitavim spektrom službi i institucija, vrlo vjerojatno bila u mogućnosti utjecati na ovaj aspekt obiteljskog života probanada. Ovo se izričito odnosi na one instance društva koje svojim autoritetom mogu doprinjeti obaveznosti određenih aktivnosti članova obitelji maloljetnika koje će na pojavu i egzistenciju delinkventnog ponašanja maloljetnika utjecati neutralizirajuće. Naime, ne bi bilo ispravno zaključiti da maloljetnicima koji potiču iz obitelji s poremećenim međuljudskim odnosima nije uputno izricati vaninstitucionalnu odgojnu mjeru. Maloljetnika treba osposobljavati za konstruktivan život u njegovoj sredini i društvu uopće, pa bila ona i opterećena neadekvatnim međuljudskim odnosima. Iako bi se podizanjem kvalitete funkcioniranja cijele obitelji i unapređivanjem njezinih materijalnih prilika postigle bolje mogućnosti za konstruktivniji život njenih članova, u datim je uvjetima ipak moguće pozitivno usmjeravati maloljetnikov razvoj. Voditelj mjere, nakon što njegova nastojanja usmjerena postizanju kvalitativnih pomaka u komunikaciji svih članova obitelji ne daju željene rezultate, raspolaže širokom lepezom socijalnopedagoških metoda i tehnika kojima u izravnom radu s maloljetnikom može utjecati na njegovo ispravno sazrijevanje. Njihov bi se cilj mogao svesti na poticanje maloljetnika da prema svojoj obitelji zauzme pravilan stav, da je razumije i prihvati, ali da njene utjecaje prevlada i da njen primjer iskoristi kao osnovu za izgradnju budućih, kvalitetnijih odnosa. Rezultati dobiveni u ovom radu ukazuju na prisutnost opisane orijentacije u radu voditelja "pojačane brige inadzora" koji su obuhvaćeni našim istraživanjem. Radi se o drugom kvazikanoničkom faktoru koji govori da ispitanici čije su primarne obitelji bile op-

terećene poremećenim međuljudskim odnosima u katamnističkom periodu češće osnivaju vlastitu obitelj.

Globalna se hipoteza, dakle, može prihvatiti samo djelomično. Ne možemo, na žalost, govoriti o transformaciji obiteljskih prilika probanada, ali dobiveni rezultati daju izvjesne osnove za zaključak po kojem je socijalnopedagoški rad utjecao na uspješniju socijalnu integraciju probanada.

ZAKLJUČAK

Globalno uzevši, hipotezu prema kojoj će nakon završenog socijalnopedagoškog rada obiteljske prilike probanada biti transformirane u smislu doprinosa uspješnoj socijalnoj integraciji probanada, na ispitanom uzorku (N = 158) možemo prihvatiti u smislu tendencija koje pokazuju da obiteljske prilike probanada nisu transformirane, ali su u socijalnopedagoškom radu dobrim dijelom poslužile za postizanje uspješne socijalne integracije probanada. Izolirani kvazikanonički faktori, kao i faktorizacija varijabli koje se odnose na obiteljske prilike probanada kao sadržaja odgojne mjere "pojačana briga i nadzor", nedvosmisleno ukazuju na potrebu krajnje pažljivog odabira maloljetnika i obitelji čije karakteristike čine mogućom uspješnu realizaciju cilja ove odgojne mjere. Iako je distinkcija između objektivno teško promijenjivih karakteristika obitelji i onih njenih osobina koje su nepromijenjene ostale zbog nedovoljne angažiranosti u tom smislu odgovornih društvenih instanci upitna, vaninstitucionalna je odgojna mjera "pojačana briga i nadzor" primjerena strogo selekcioniranoj populaciji. Sudeći po rezultatima ovog rada, to su socioekonomski stabilne i osigurane obitelji, te obitelji za koje osnovano možemo tvrditi da odnosi njenih članova nisu opterećeni do mjere koja bi znatno ugrožavala mogućnost ispravnog socijalnopedagoškog utjecaja na proces socijalizacije probanda. U suprotnom dolazi do nepotrebne kompromitiranosti same

odgojne mjere i njenih realizatora. Osim toga, "služba izvršenja nadzora, opterećena nepodesnim slučajevima, teško će moći razviti adekvatne forme i metode djelovanja, što će se u krajnjoj liniji negativno odraziti na funkcioniranje cjelokupnog sistema sprečavanja i suzbijanja delinkventnog ponašanja omladine" (Singer, 1969, str. 35).

Instrumentarij primjenjen u ovom istraživanju ne daje dovoljno podataka koji bi detaljnije oslikali kvalitetu provođenja "pojačane brige i nadzora" od strane voditelja, što ujedno smatramo osnovnim nedostatkom našeg rada, no evidentirana je nedostatna angažiranost

drugih, za samo provođenje mjere također odgovornih, društvenih institucija.

U tom smislu rezultate dobivene ovim radom, doživljene u kontekstu cjelokupnog znanstvenog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju - Maloljetni delinkventi u probaciji", prezentiramo kao izvjestan doprinos naglašavanju potrebe aktivnijeg sudjelovanja većeg broja različitih društvenih činbenika u provođenju odgojne mjere "pojačana briga i nadzor" kako bi doprinijeli kvalitetnijoj i uspješnijoj afirmaciji obitelji probanada kao sadržaja mjere.

LITERATURA

1. Ajduković, Marina (1990): Karakteristike odgoja u porodici u relaciji s patologijom porodice i poremećajima u ponašanju mladih počinitelja krivičnih djela, Delinkvencija mladih, Varaždin, 9.- 11. travnja 1990., Republički zavod za socijalni rad RH, Zagreb, 145 - 164
2. Bašić, Josipa (1990): Struktura porodičnih prilika maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera pojačana briga i nadzor, Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije, Fakultet za defektologiju, Zagreb, 130 - 140
3. Hirjan, F. i Singer, M. (1987): Maloljetnici u krivičnom pravu, Globus, Zagreb
4. Jašović, Ž. (1978): Kriminologija maloletničke delinkvencije, Naučna knjiga, Beograd
5. Magdalenić, I. (1990): Neki aspekti porodičnih prilika mladih delinkvenata i njihova povezanost s recidivizmom, Delinkvencija mladih, Varaždin, 9.-11. travnja 1990., Republički zavod za socijalni rad RH, Zagreb, 128 - 145
6. Prahin, Đurđa (1969): Socijalni i pedagoški aspekti odgojnih mjera pojačanog nadzora, Savjetovanje o pojačanom nadzoru organa starateljstva, Krapinske toplice, 7 - 9 IV 1969., Republički zavod za socijalni rad RH, Zagreb, 81 - 141
7. Singer, M. (1969): Pojačani nadzor organa starateljstva (pravni aspekti), Savjetovanje o pojačanom nadzoru organa starateljstva, Krapinske toplice, 7.-9. IV 1969., Republički zavod za socijalni rad RH, Zagreb, 9 - 56
8. Singer, M. i Mikšaj-Todorović, Ljiljana (1989): Delinkvencija mladih, Globus, Zagreb
9. Uzelac, S i sur. (1990): Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije, Fakultet za defektologiju, Zagreb
10. Uzelac, S. (1992): Sud za maloljetnike u funkciji programiranja efikasnije odgojne mjere pojačana briga i nadzor, u tisku
11. Žižak, Antonija (1984): Osnovne postavke rada s roditeljima odgajanika u zavodskom tretmanu, Defektologija, 1-2, Fakultet za defektologiju, Zagreb, 97 - 109

JUVENILES FAMILY SITUATION AS SUBJECT-MATTER AND INDICATOR OF SUCCESSFULNESS OF THE EDUCATIONAL MEASURE INTENSIFIED CARE AND SUPERVISION

Summary

The aim of this study was to look into relations between subject-matter and indicator of successfulness of the educational measure connected with family situation of a probationer. The research was done on the sample of 158 subjects who were given the educational measure intensified care and supervision in Zagreb. Only the first out of possible three years of sociopedagogical work of completing the measure was analysed. Family situation as a subject-matter of the work was defined by the system of 40 variables which described area of structure of a juvenile's family, its socio-economic status, interpersonal relations within family, disturbances in behaviour of family members and contacts of the leader of the educational measure with family members. Factorization of this area gave eight orthoblique factors which were used in further elaboration, (PCOMPA programme with inclined orthoblique solution).

Family situation as indicator of effectiveness of the educational measure was described with the system of 9 variables and it covered the area of family structure of a former probationer, its socioeconomic status and interpersonal relations within family. Relations between 8 subject-matter factors and 9 variables of indication of effectiveness of the measure were determined by the method of canonic analysis of covariances included in QCCR programme.

Two pairs of quasi-canonic factors of moderate connection were found. First canonic dimension in the subject-matter area as well as in the area of indication of effectiveness of the educational measure made socio-economic status of a subject's family and correlation between them was positive.

Second canonic dimension in the area of subject-matter of intensified care and supervision consisted of disturbances in interpersonal relations within family and contacts of the leader of the measure with subject's family members in the way that stronger prominence of these disturbances was followed by less frequent contacts between the leader of the measure and family members.

In the area of the measure's successfulness, second canonic dimension consisted of creation of one's own family on the part of a probationer. In that case the connection was such that quicker creation of family was tied with the existance of disturbances in interpersonal relations within subject's family.